

“... ”

II. GEREKÇE

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin

03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karargönderme hk."konulu yazısının okunması (ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesi) suretiyle (yok hükmünde) doğan ve eylemli İctüzük değişikliği niteliğinde olan parlamento kararının Anayasa'ya aykırılığı

A) Dava Konusuna İlişkin Hukuki Süreç

Hatay Milletvekili Şerafettin Can Atalay hakkındaki hukuki süreç, ilk derece mahkemesi olarak İstanbul 13'üncü Ağır Ceza Mahkemesi, temyiz kanun yolu olarak Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesi nezdinde yürütülmüş; bireysel başvuru vasıtasıyla Mahkemeniz tarafından incelenmiştir (Anayasa Mahkemesi'nin 21.12.2023 tarihli ve 2023/99744 Başvuru Numaralı Şerafettin Can Atalay Kararı -3-).

Usul ekonomisi ilkesi gereğince anılan kararın "III. OLAY VE OLGULAR" kenar başlıklı bölümüne atıf yapılmakla yetinilmiştir.

"6. Bir avukat olan başvuru; Taksim Yayalaştırma Projesi'ni protesto etmek amacıyla 28 Mayıs-30 Ağustos 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı'nda düzenlenen eylemlerin ülke çapında kitlesel şiddet olaylarına dönüşmesi nedeniyle yürütülen ve Gezi Parkı davası olarak bilinen ceza davasının sekiz sanığından biridir.

7. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde (ilk derece mahkemesi) görülen söz konusu davada, başvuru hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs suçundan 25/4/2022 tarihinde mahkûmiyet kararı verilmiş; başvuru suçunun yardım etme niteliğinde görülerek başvuru için 18yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvuru için anılan karara yönelik istinaf başvurusu tahliye talebiyle birlikte Bölge Adliye Mahkemesinin 28/12/2022 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

8. Anılan karar Yargıtay 3. Ceza Dairesinde temyiz incelemesindeyken başvuru 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde Türkiye İşçi Partisi Hatay milletvekili olarak seçilmiştir. Başvuru, milletvekili seçilmesi nedeniyle yasama dokunulmazlığına sahip olduğunu belirterek ilgili Ceza Dairesinden Anayasa'nın 83. maddesi gereğince durma kararı verilmesini ve tahliye edilmesini talep etmiştir. Başvuru için bu talebi, işin esası bilahare incelenmek üzere münhasıran Dairenin 13/7/2023 tarihli kararıyla incelenmiş ve reddedilmiştir. Başvuru için söz konusu karara Yargıtay 4. Ceza Dairesi nezdinde yaptığı itiraz da anılan kararda isabetsizlik, usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle ve oyçokluğuyla 17/7/2023 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

9. Başvuru, söz konusu nihai hükme karşı 20/7/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bireysel başvuru inceleme aşamasındayken Yargıtay 3. Ceza Dairesi 28/9/2023 tarihli kararıyla başvuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünü onamış,

ayrıca kesinleşen hükmün bir örneğini Anayasa 'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gereğinin takdiri için Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) göndermiştir.

10. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 25/10/2023 tarihinde başvurusunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, daha önce verdiği Ömer Faruk Gergerlioğlu ([GK], B. No: 2019/10634,1/7/2021) kararına atıfta bulunarak başvurusunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak dokunulmazlık müessesesinin teminat altına almaya çalıştığı güvenceleri yargı makamları eliyle sağlayacak yargısal mekanizmaların bulunmadığını, Anayasa'nın 14. maddesinin yasama dokunulmazlığı dışında bırakılan suçları salt yargı organlarının kararlarıyla anlamlı bir şekilde belirlemeye böylece belirliliği ve öngörülebilirliği sağlayacak şekilde yorumlamaya elverişli olmadığını tekrar etmiş; bu bağlamda seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarının korunmasına ilişkin temel güvencelere sahip, belirliliği ve öngörülebilirliği sağlayan anayasal veya kanuni bir düzenlemenin bulunmaması nedeniyle başvurusunun Anayasa 'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Şerafettin Can Atalay (2) [GK], B. No: 2023/53898, 25/10/2023, § 93).

11. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, başvurusunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak da bir kimsenin milletvekili seçildikten sonra yargılanıp yargılanmayacağı meselesiyle tutuklanıp tutuklanamayacağı meselesinin aynı nitelikte olduğunu, bu sebeple seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden yapılan tüm tespit ve değerlendirmelerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden de geçerli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurusunun 14/5/2023 tarihinde yapılan genel seçimde milletvekili seçilerek yasama dokunulmazlığından yararlanmaya başladığı, dokunulmazlığa sahip olan başvurusunun tahliye talebine rağmen tutulmaya devam edilmesinin Anayasa 'nın 83. maddesiyle bağdaşmadığını belirtmek suretiyle Anayasa 'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Şerafettin Can Atalay (2), §§ 106,107).

12. Başvurusunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yeniden yargılanmasına karar veren Anayasa Mahkemesi, başvurusunun adil yargılanma hakkına yönelik diğer şikâyetlerini yeniden yargılama yapıldığı sırada ileri sürmesi hâlinde şikâyetlerin mahkemelerde değerlendirileceği gerekçesiyle incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir (Şerafettin Can Atalay (2), §109).

13. Anayasa Mahkemesi, tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kararın bir örneğinin başvurusunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Bu bağlamda ilk derece mahkemesinin öncelikle yapması gerekenin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı gereğince yeniden yargılamaya başladığına dair karar almak olduğu, bu kararı almakla birlikte bir temel hak veya özgürlüğü ihlal ettiği tespit edilen önceki kararın kendiliğinden ortadan kalkacağı, ilk derece mahkemesinin sonraki aşamada ise ihlalin sonuçlarını gidermek için Anayasa Mahkemesi kararında gösterilen işlemleri yapmakla yükümlü olduğu hatırlatılmıştır (GİDERİM başlığı altındaki ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Şerafettin Can Atalay (2), §§ 110- 119).

14. İhlal kararı kendisine gönderilen ilk derece mahkemesi 30/10/2023 tarihinde, Yargıtay 3. Ceza Dairesine başkan imzasıyla bir müzekkere yazmıştır. Müzekkerede, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının Yargıtay 3. Ceza Dairesinin başvurusunun milletvekili seçilmesi nedeniyle durma kararı verilmesi talebinin reddine dair kararına ilişkin olduğunu, bireysel başvuru inceleme aşamasındayken mahkûmiyet hükmünün onandığını, yeni oluşan bu durum sebebiyle Dairece yeni bir değerlendirme yapılmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

15. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, ilk derece mahkemesinin bahsi geçen talebini bir müzekkereyle değil İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi Heyetince verilecek bir kararla Yargıtaya göndermesi gerektiği gerekçesiyle dosyayı ilk derece mahkemesine iade etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi dosyanın kendisine iade edildiği 1/11/2023 tarihinde aldığı bir ek kararla bahsi geçen müzekkerede belirttiği gerekçelere dayanarak dosyanın Yargıtay 3. Ceza Dairesine gönderilmesine oybirliğiyle karar vermiştir. İlk derece mahkemesi, kararına ilişkin herhangi bir kanun yolu zikretmemiştir.

16. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 3/11/2023 tarihinde Yargıtay 3. Ceza Dairesine ilgiliye isnat edilen suçun Anayasa'nın 83. maddesinde belirtilen istisna kapsamında olması nedeniyle başvurusunun yasama dokunulmazlığından faydalanamayacağı yolunda bir mütalaa vermiştir. Söz konusu mütalaa başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

17. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 8/11/2023 tarihinde. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına hukuki değer ve geçerlilik izafe edilemeyeceğini, ortada Anayasa'nın 153. maddesi kapsamında uygulanması gereken bir karar bulunmadığını belirtmiş; ihlale konu bireysel başvurunun inceleme sürecinde Daire kararıyla onanarak kesinleşen infazı kabil mahkûmiyet hükmü karşısında Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına, başvurusunun kesin hüküm giyme nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesine yönelik işlemlerin başlatılması için kararın bir örneğinin TBMM'ye gönderilmesine, anayasal hükümleri ihlal eden ve kendisine verilen yetki sınırlarını aşarak hak ihlali yönünde oy kullanan Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında gereğinin takdir ve ifası için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına oybirliğiyle karar vermiştir.

18. Başvurusunun Yargıtay 3. Ceza Dairesinin bahsi geçen kararına yönelik itirazı hakkında ise Yargıtay 4. Ceza Dairesi 20/11/2023 tarihli kararıyla söz konusu kararın 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 267. maddesi kapsamında itiraza konu bir karar olmadığı gerekçesiyle oyçokluğuyla karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu son karara karşı süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur."

Anayasa Mahkemesi'nin 21.12.2023 tarihli ve 2023/99744 Başvuru Numaralı Şerafettin Can Atalay (3) Kararında da hak ihlali kararı verilmiştir:

"A. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve bireysel başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa'nın 148. maddesinde güvence altına alınan bireysel başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ve Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve

güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muammer TOPAL, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa Mahkemesinin icra edilmemiş olan Şerafettin Can Atalay (2) kararı ile eldeki başvuruya ilişkin Şerafettin Can Atalay (3) kararında tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince başvurunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için anılan mahkemeye (E.2021/178) GÖNDERİLMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya talebiyle bağlı kalınarak net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. 2. 220,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 21.020,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ve ilgileri nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisine, Adalet Bakanlığına ve Hâkimler ve Savcılar Kuruluna GÖNDERİLMESİNE 21/12/2023 tarihinde karar verildi."

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen hak ihlalleri kararlarının gerekleri yerine getirilmemiştir. Nihayetinde Anayasa'nın bilhassa Başlangıç Bölümü ile 2, 6 ve 153'üncü maddelerinin açık hükmüne rağmen; hukuka aykırı biçimde Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesi Başkanı Muhsin Şentürk tarafından TBMM Başkanlığı'na 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karargönderme hk." konulu yazı sunulmuştur.

TBMM Başkanlığı (TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş) tarafından, Anayasa'nın 94'üncü maddesinin amir hükmüne, TBMM'nin ve milletvekillerinin itibarını tarafsız biçimde muhafaza etmek yükümlülüğünün aksine; bu yazının hukukiliği (varlığı) hususunda yazılı, açık ve net bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Akabinde TBMM Genel Kurulu'nun dava konusunun okunduğu 54'üncü Birleşiminin açılış saatinden (15:12) önceki saatlerde Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Leyla Şahin Usta tarafından 30.01.2024 tarihinde NTV isimli TV kanalında "Can Atalay kararının bugün veya bu hafta Meclis'te okunarak milletvekilliği düşeceği" yönünde açıklamalar yapılmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Leyla Şahin Usta tarafından yapılan bahsi geçen açıklamadan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından "TBMM Başkanının tarafsızlığı" ilkesine aykırı biçimde TBMM Genel Kurulu sevk ve idare edilerek; Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karargönderme hk." konulu yazısı okunmuştur.

Bu noktada belirtmek gerekir ki TBMM Başkanvekilinin tarafsız davranmayı dahi; okumayı, hukuken sakatlamaya yeterlidir. Anayasa Mahkemesi, benzer nitelikte bir

olaya ilişkin olarak verdiği bir kararında şu gerekçeyi kaleme almıştır -Anayasa Mahkemesi'nin 14.10.1975 tarihli ve 1975/145 E.; 1975/198 K. sayılı Kararı:-

"Yukarıda değinilen Anayasa kuralı ile. Meclis Başkanvekilliğine seçilen bir milletvekilinin bağlı olduğu partinin, Büyük Millet Meclisi içindeki veya dışındaki faaliyetlerine katılmaması öngörülmektedir. Başka bir deyimle Anayasa, bu kuralıyla başkanvekili seçilen bir milletvekilinin tarafsız kalmasını istemiş ve bu yolla partisinin siyasî faaliyetine katılmasını yasaklamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 23/2/1971 günlü ve Esas 1970/32, Karar 1971/22 sayılı kararında bu konuya değinmiş ve işlemle ilgili 84. maddeyi; bu madde ile güdülen amacın, birleşimi yöneten Başkanvekilinin taraf tutmasını ve dolayısıyla görüşmeleri etkilemesini önlemek ve görüşmelerin tarafsız yürütülmesi kuralına gölge düşürmemek olduğu biçiminde yorumlamıştır. (Kararlar Dergisi, Cilt 9, sayfa 331).

Bir siyasî partinin genel idare kurulu üyeliği, o partinin kendi tüzüğü ile saptanan genel yürütme işlemlerini yöneten bir kurulun çalışmasında katkılı olmak demek olduğuna göre, bu sıfatın az önce sözü geçen kural ile yasaklanan faaliyetler kapsamına girdiğinde kuşku yoktur. Çünkü genel idare kurulu üyeliği sıfatı, yalnızca bir partiye bağlı olmayı değil, onunla birlikte ve aynı zamanda partisinin genel yönetimini sevk ve idarede faal görev yapacak kimi yetenek ve koşullar üstünde toplamayı gerektiren bir nitelik taşımaktadır. O halde bu sıfatı kazanmanın milletvekili ya da Cumhuriyet Senatosu üyesi olmanın doğal sonucu olarak kabulüne de olanak yoktur.

Bu nedenlerle, bağlı olduğu partinin genel idare kurulu üyeliği sıfatı üstünde iken Millet Meclisi Başkanvekili sıfatı ile Meclis Genel Kurulu birleşiminin yönetilmesi Anayasa'nın 84. maddesinin üçüncü fıkrası kuralına aykırı bulunduğundan dava konusu kanunun bu yönden iptaline karar verilmelidir.")

Kaldı ki ekte sunulu Genel Kurul tutanaklarından da anlaşılacağı üzere TBMM Başkanvekili tarafından yapılan açıklamalar, Genel Kurul salonunda yaşanan arbede, yüksek gürültü sebebiyle duyulmamıştır. Başka bir deyişle Genel Kurul, fiziki olarak duyamama sebebiyle (yok hükmünde olan) bu karar hakkında bilgilendirilememiştir. Anayasa'nın "Milletvekilliğinin düşmesi" kenar başlıklı 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur. Ancak ortada 84'üncü madde bağlamında kesin hüküm teşkil eden bir mahkeme kararı bulunmamaktadır. Bu mahkeme kararı yok hükmündedir. Dolayısıyla bu okuma eylemi ve bundan doğan parlamento iradesi (kararı) da yok hükmündedir. Bir an için aksi takdirinin kabulü halinde dahi; Anayasa'da ve İçtüzük'te ve teamüllerde öngörülen milletvekilliğinin düşmesine yönelik prosedür doğrultusunda bir karar alınmamıştır; dolayısıyla bu okuma eyleminden doğan karar, eylemli içtüzük değişikliği niteliğinde olup iptali gerekmektedir.

B) Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin bahse konu (hukuka aykırı, yok hükmündeki) kararının Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası bağlamında bir kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden cihetle; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karargönderme hk." konulu yazısının okunmasının (ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesinin) yokluk isteminin gerekçelendirilmesi

Açıklamalara geçilmeden önce belirtmek gerekir ki; Anayasa Mahkemesi'nin Şerafettin Can Atalay'a ilişkin yukarıda bahsi geçen bireysel başvuru kararlarında; Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin anılan kararının hukuka aykırı olduğuna defaatle delalet edilmiştir (söz gelimi Anayasa Mahkemesi'nin 21.12.2023 tarihli ve 2023/99744 Başvuru Numaralı Şerafettin Can Atalay (3) Kararı):

"b. Başvuruya Konu Kararların Değerlendirilmesi

50. Somut olayda Anayasa Mahkemesi, başvuruçunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlalini sonlandırması ve sonuçlarını ortadan kaldırması için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinden başvuruçunun yeniden yargılamasına başlanmasını, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulmasını, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanmasını ve başvuruçunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını kullanabilmesi için Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yargılamanın durmasına karar verilmesini istemiştir (Şerafettin Can Atalay (2), §§ 110-119). Buna rağmen mahkeme, usul hukukunda kendisine verilmemiş bir yetkiyi kullanarak **ihlal kararının gereğini yerine getirmekten kaçınmış ve dosyayı Yargıtay 3. Ceza Dairesine göndermiştir. Daire de "Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına" şeklinde Türk hukukunda bulunmayan bir karar vermiştir** (ihlal karar sonrasındaki süreç için bkz. §§ 14-18).

51. Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için, kararını ihlale neden olan karar veren mahkemeye değil ilgili mahkemeye göndermektedir (bkz § 46). Kanun hükümleri açık olmakla birlikte uygulamada da bu konuda bir tereddüt bulunmamaktadır. Nitekim eldeki olayla benzer olan Kadri Enis Berberoğlu (2) (aynı kararda bkz. § 140) ve Ömer Faruk Gergerlioğlu (aynı kararda bkz. 1/7/2021, § 197) kararlarında başvuruçuların haklarına yapılan müdahaleler temyiz merciinin kararlarından kaynaklanmış olmakla birlikte ihlal kararları ihlali ve sonuçlarını gidermek üzere ilk derece mahkemelerine gönderilmiştir.

52. Eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesi yeniden yargılama işlemlerinde ilgili mahkemenin İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi olduğuna karar vermiştir. İhlal kararı kendisine gönderildiği **ilk derece mahkemesi yeniden yargılama işlemlerine başlaması gerekirken 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin amir hükmüne açıkça aykırı olarak önce bir müzekkereyle, daha sonra da bir ek kararla dosyayı Yargıtay a göndermiştir** (bkz. §§ 14,15).

53. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin "Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına " şeklindeki kararı ise Anayasa ve 6216 sayılı Kanun 'a aykırı olduğu gibi 5271 sayılı Kanun 'da veya diğer kanunlarda bulunmayan bir karar türüdür. Esasen Anayasa'nın bireysel başvuru hakkını güvence altına alan 148. maddesi ve bireysel başvuru kararları dâhil Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını düzenleyen 153. maddesi karşısında böyle bir karar türünün olması da mümkün değildir. Belirtmek gerekir ki bir anayasal kurum olan Yargıtayın yetki ve görevleri Anayasa'nın 154. maddesinin "Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar." biçimindeki birinci fıkrasında açıkça gösterilmiştir. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarından sonra yapılacak yeniden yargılamalarda ise ihlal hangi aşamada gerçekleşirse gerçekleşsin Yargıtay'ın doğrudan görevli olduğuna dair bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu çerçevede temyiz mercii olan Yargıtay'ın bu incelemeyi yapıp dosyadan el çektikten sonra tekrar aynı

*dosyada olağan yollarla görev ifa edebilmesi, ancak dosyada yeniden yargılama başlatıldıktan sonra derece mahkemelerince verilen kararın olağan kanun yolları çerçevesinde temyiz edilmesiyle mümkün olabilir. Bunun istisnası Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği bir ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için ilgili mahkemenin Yargıtay olduğuna karar vermesidir. Bu durumda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlal kararı yeniden yargılama yapması için Yargıtaya gönderilir. Eldeki başvuruya konu yargılamada ise Anayasa Mahkemesi, **İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesini ilgili mahkeme olarak belirlediği için Yargıtayın 6216 sayılı Kanun kapsamında yeniden yargılama yetki ve görevi bulunmamaktadır.***

54. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ihlal kararının gönderildiği ilk derece mahkemesi Anayasa Mahkemesinin kararı uyarınca önüne gelen dosyada yeniden yargılamayla ilgili görevini yerine getirmemiş, başvurusunun Anayasa'nın 67. ve 83. maddelerinde korunan haklarını da gözetemeyen bir yargılama yapmamıştır. İlk derece mahkemesinin dosyayı Yargıtaya göndermesi sonucunda Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı kuralından doğan mahkemeye erişim hakkına, 6216 sayılı Kanun'un amir hükmü gereği yeniden yargılama işlemlerine başlanarak ihlal kararına uygun bir karar verilmeyerek etkili karar hakkına ve Anayasa'nın 37. maddesinde güvence altına alınan tabii hâkim güvencesine de aykırı hareket edilmiştir (mahkemeye erişim hakkı ve etkili karar hakkı için bkz. Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49, 60; Haşan İsten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 36; İbrahim Demiroğlu [GKJ, B. No: 2017/15698,26/7/2019, § 55; tabii hâkim güvencesi için bkz. Ahmet Zeki Üçok, B. No: 2013/1966,25/3/2015, §33; Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, §§ 79, 80). Sonuç olarak, somut olayda mahkemelerin izlemiş olduğu yöntem, başvurusunu yargılama güvencelerinden tümüyle yoksun bırakmıştır. **Başka bir ifadeyle yeniden yargılama dosyası görevi ve yetkisi olmayan bir mahkemece karara bağlanarak Anayasa'nın 142. maddesinin amir hükmüne ve Anayasa'nın 37. maddesinde yer alan tabii hâkim ilkesine açıkça aykırı hareket edilmiştir.**

d. Nihai Değerlendirmeler

68. **Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olduğuna dair herhangi bir istisnası bulunmayan hükmün** hukukun bütünüyle alakalı tutarlı kararlar almayı ve böylece yargısal bütünlüğü de sağlamayı tüm hukuk uygulayıcılarına şart koştuğu açıktır. Bu ilke uyarınca mahkemeler ve kamu gücünü kullanan diğer organlar, Anayasa Mahkemesi kararlarını uygulamaktan veya gereğini yerine getirmekten hiç bir şekilde kaçınamaz. Türü bahaneler ve hukuk tanımaz tutum ve davranışlarla Anayasa'yı koruma ve anayasal kurallara sadakat gösterme yükümlülüğü bulunan mahkemelerin ve kamu gücünü kullanan diğer organların, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesine ve mevcut ihlallerin sürdürülmesine neden olacak şekilde, Anayasa'nın öngördüğü hukuk düzenine karşı koyma anlamına gelen keyfi kararlara hiçbir hukuk sisteminde müsaade edilemez. **Dolayısıyla bir hukuk devletinde anayasal hükümlere uymamanın ilgililer açısından cezai, idari ve hukuki sorumluluk doğuracağı açıktır** (Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 142, 144).

69. **Anayasa'nın Başlangıç kısmında** bireyin ve toplumun devletten "huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğunu" ve "her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanabileceğini" vurgulanmıştır. Temel hakların güvence altına alındığı böyle bir hayata dair ümit ancak hukukun üstünlüğü ilkesinin hâkim olduğu anayasal düzenin korunması ile mümkündür. Nitekim

yine Başlangıç kısmında "egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı" ifade edilmiştir (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 143).

70. Anayasa ve kanunlar Anayasa Mahkemesi kararını yerine getirme yükümlülüğü altında olan kamu makamlarına ve somut olayda İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine dosyayı farklı bir yargı merciine gönderme yetkisi vermediği gibi herhangi bir yargısal makama Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını tartışma yetkisi de vermemektedir. Anayasa Mahkemesi kararının bağlayıcılığı, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için hükmettiği yapılması gerekenleri kapsadığı gibi ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak merciin belirlenmesini de kapsar (bkz. § 46/vi). Anayasa'nın açık düzenlemesi ve bireysel başvurunun işlevleri nazara alındığında Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmasının reddedilmesi ve hukukun emrettiği yöntemler izlenerek ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmaması **Anayasa'nın 153.maddesinin sözüyle açıkça çelişen ve Anayasa koyucunun iradesine aykırı bir yorum ve uygulama olmuştur.**

71. Bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerin korunmasında kaynağını doğrudan Anayasa'dan alan nihai ve en etkili ulusal hak arama yoludur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki incelemesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasında ve geliştirilmesinde bireylere en üst düzeyde koruma sağlar (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 134). **Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmasının reddedilmesi başvuru yönünden Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan bireysel başvuru hakkına ilişkin tüm güvenceleri anlamsız ve işlevsiz hâle getirmiştir.**

72. İhlal kararından sonra yeniden yargılanmaya başlanmamış, başvuru mahkûmiyet hükmünün infazı durdurularak tahliye edilmemiş ve seçilmiş bir milletvekili olarak yasama faaliyetine katılamamıştır. Bu itibarla, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmaması ilgili hakka ilişkin güvencelerin yer aldığı **Anayasa'nın 67. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.**

73. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına rağmen hâlen mahkûmiyet hükmünün infazı kapsamında hükümlü statüsüyle ceza infaz kurumunda tutulmaktadır. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına ile başvuru mahkûmiyet hükmünün devam ettirilmesi hukuki dayanaktan yoksun hâle gelmiştir. Anayasa Mahkemesi kişilerin -Anayasa Mahkemesi kararına rağmen- özgürlüklerinden yoksun bırakılmaya devam edilmelerini, tutulmanın keyfiliğine sebebiyet veren bir durum olarak kabul etmektedir. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfi olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde dahi uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169,20/6/2017, §347; Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 132, 133). İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisi dâhilinde kalan bir dosyayı Yargıtay 3. Ceza Dairesine göndermesiyle başlayan, Dairenin de Anayasa hükümlerini göz ardı ederek verdiği bir kararla şekillenen bu süreç Anayasa'nın sözüne açıkça aykırılık oluşturmuş ve neticede başvuru mahkûmiyet hükmünün keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakılmasına yol açmıştır. Bu durumda başvuru mahkûmiyet hükmünün infazı **Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin güvencelerin yer aldığı 19. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.**

74. Yukarıdaki açıklamalar ışığında, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle başvuru mahkûmiyet hükmünün bireysel başvuru hakkı, seçilme ve siyasi

faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir."

Bununla birlikte Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrasında "kesin hüküm" ibaresi yer almaktadır. Ceza muhakemesi hukuku bakımından kesin hüküm [res iudicata), olağan kanun yollarının tüketilmesiyle tamamlanır:

"Devlet, davaların konusu olan uyuşmazlıkları bir yargı ile çözmek yani kesip atmak için, mahsus makamlar tayin etmiştir. Bu makamlar kendilerine arz edilen uyuşmazlıkları kesip atarlar, eski bir tabirle yargırlar, yani yargı ile yararlar. Bu mahsus makamların uyuşmazlığı taraflar bakımından da kesip atan kararına, bunun için yargı denilmelidir."¹

Hukuka uygun bir kesin hükmün oluşması için hukuka uygun bir yargılama yapılmalıdır. Eldeki dava konusu yönünden hukuka uygun bir yargılamanın yapılmadığı, yargılamanın yenilenmesi gerektiği Anayasa Mahkemesi'nin bahsi geçen kararlarında defaten saptanmıştır. O halde eldeki dava konusu yönünden ortada bir kesin hüküm bulunmamaktadır.

Öte yandan "Hukuka uygun fiillerin bir kısmına hukuk düzeni, fiile, failin arzusunu nazara alarak, ona uygun sonuç bağlamıştır. Bunlara "hukuk işlemler (hukuki muameleler)" denir.... Hukuki işlem, hukuki bir sonuç doğurmak üzere yapılan irade beyanı (veya beyanları) olduğuna göre her hukuki işlemin temel unsurunu irade beyanı teşkil eder. Fakat yapılan beyanın arzu edilen hukuki sonucu doğurması için birtakım unsurların daha gerçekleşmesi gerekir. Gerçekten, bazı hukuki işlemlerin varlığı için başka unsurların da irade beyanı ile birlikte bulunması gerekir. Bunlara hukuki işlemin "kurucu unsurları" diyoruz. Bu unsurlar tamam olmadıkça, hukuki işlemin varlığından bahsedilemez. ... Bir hukuki işlemin kurucu unsurlarının tamam olmaması halinde, söz konusu hukuki muamele varlık kazanamaz ve hukuki ilişki kurulmaz; ortada bir hukuki muamele "yok"tur."²

Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin kesin hüküm giyme halinde düşmesinin uygulamada tekamül edebilmesi için; "ortada bu hususta kesin mahkeme kararının varlığı" ve "bu kararın Genel Kurula bildirilmesi" gerekir. Anayasa koyucunun iradesinden doğan söz konusu iki şart, düşmeye yönelik hukuki işlemin kurucu unsurudur. O halde ortada bir kesin hüküm olmadığından; düşmeye yönelik okuma da yok hükmündedir.

Diğer taraftan eldeki dava konusu yönünden Anayasa Mahkemesi'nin yokluk kararı vermeye yetkili olup olmadığı hususuna açıklık getirmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, yokluk kararı vermeye yetkilidir. Şöyle ki

"Yokluk, özel, yönetsel ve Anayasa hukukunda, kimi zaman ortaya çıkabilecek hukuk dışı uygulamalara karşı kullanılacak hukuksal bir araçtır.

Yok işlemler kimseyi bağlamaz ve kuruldukları tarihten itibaren geçersiz sayılırlar. Gerektiğinde "Yokluğun saptanması işlemi incelemeye yetkili yargı organları tarafından yapılır.

Türk Anayasal sistemin pratiğinde Anayasaya açık ve ağır aykırılık ve Anayasal organların Anayasa dışı yöntemlerle yetkilerinin elinden alınması (yetki ya da görev

¹ Yenisey, Feridun, Nuhoglu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş B. 3, Seçkin Yay., Ankara, 2015, s. 768.

² Aliefendioğlu, Yılmaz, Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi, Yetkin Yay., Ankara, 1996, s. 341.

gaspı) zaman zaman gözlenen olaylardır. Bu durum karşısında yasama, yürütme, yönetim (idare) ve yargı yerlerinin davranış biçimi önem kazanır. Zor olan, kimi halde cesaret isteyen, Anayasal yokluğu belirleyebilmek ve yokluğa neden olan eylem karşısında tavır alabilmektir. Anayasal düzene ve Anayasanın koruduğu değerlere sahip çıkmanın herkes için, sorumluluk duygularına bağlı, onurlu bir görev olduğu unutulmamalıdır.”³

Aksi bir tutum, eldeki dava konusuna yönelik talebin yetki yönünden incelenmemesinin ve Anayasa'nın ağır biçimde ihlal edilmesine neden olan bu türden kötü uygulamaların önüne açarak; bunlara meşruiyet kazandıracaktır.

Buna ilave olarak “Anayasa yargısının dayanağı olan anayasanın üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri, doğal olarak, anayasa yargısının da işlevinin belirleyicisi olmaktadır. Bu ilkelerin amacı insan haklarını korumak olduğuna göre, anayasa yargısının asıl işlevinin de insan haklarının daha güvenceli korunması denilebilir. Çünkü, bu soyut ilkelerin insan haklarını gerçek anlamda koruyabilmesi için somutlaştırılmaları ve yaptırım güvencesiyle desteklenmeleri gerekir. İşte, anayasa yargısı da bu işlevi yerine getirerek...”⁴

Şerafettin Can Atalay'ın bahsi geçen Bireysel Başvuru kararlarına konu insan haklarının etkin biçimde korunması, Mahkemenizin yokluğun tespitine karar vermesiyle mümkündür. Zira TBMM Başkanvekili, tarafsızlık ilkesini de ihlal ederek; Anayasal görevlerinin aksine yok hükmünde olan bu kararı TBMM Genel Kurulu'nda okumuştur.

Başka bir anlatımla Anayasa'nın Başlangıç bölümünde kuvvetler ayrılığı ilkesine yer verilmiş ve "Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;" vurgulanmış; 2'nci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti niteliğine sahip olduğu belirtilmiş; 6'ncı maddesinde ise hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Yine Anayasa'nın 153'üncü maddesinde Anayasa Mahkemesi kararlarının Resmî Gazetede hemen yayımlanacağı ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlayacağı istisnasız biçimde düzenlenmiştir.

Anayasa'nın Başlangıç bölümü, 2, 6 ve 153'üncü maddeleri muvacehesinde somut olayı ele aldığımızda; bu maddelerin gereklerine aykırı biçimde; (Anayasa Mahkemesi'nin bahsi geçen bireysel başvuru kararlarında da belirtildiği üzere) Şerafettin Can Atalay'ın, hakkındaki yargılama devam ederken 28'inci Dönem Genel Seçimi'nde milletvekili seçilerek (AY Md. 83 gereğince) yasama dokunulmazlığına sahip olduğu, dolayısıyla yargılamanın devam etmesi için TBMM'ce dokunulmazlığının kaldırılması gerektiği, buna rağmen yargılama boyunca durma kararının verilmediği; hukuka aykırı biçimde yargılamaya devam edildiği; Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru dosyası üzerinden verilen hak ihlali kararlarının gereklerinin yerine getirilmediği bilakis dosyanın ilk derece mahkemesinden ek karar ile hukuka aykırı biçimde temyiz mahkemesine gönderildiği; akabinde yapılan iki bireysel başvuru kararının da gereklerinin yerine getirilmediği ortaya çıkacaktır.

³ Oğuzman, Kemal, Barlas, Nami, Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar, B. 19, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 172-212.

⁴ Tanör, Bülent, Yüzbaşıoğlu, Necmi, 1982 Anayasasına göre Türk Anayasa hukuku, B. 19 Beta, İstanbul, 2019, s. 476.

Diğer bir söyleyişle bir hukuk devletinde emsaline rastlanmayacak biçimde ilk derece mahkemesi ve temyiz mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesi ihlal edilmiş; kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanılmıştır. Bu nedenle ortaya yoklukla malûl (keenlemyekün] kesin hüküm çıkmıştır. TBMM Başkanvekili de hukuken yok olan ve bahsi geçen kesinleşmiş yargı kararını tarafsızlık ilkesini ihlal ederek okumuş ve var olmayan bir işleme hukuki sonuç (düşme] bağlamıştır. Bu durum ise kuvvetler ayrılığı ilkesinin hilafına yargı organının yasama organı üzerinde tahakkümüne sebep vermiştir. "Zehirli ağacın meyvesi de zehirli olur." şeklindeki genel hukuk ilkesi gereğince; Anayasa'nın Başlangıç bölümü, 2, 6 ve 153'üncü maddelerine aykırı olduğundan bahisle yok olan kesin hükmün okunması ve bu okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesi de Anayasa'nın Başlangıç bölümü, 2, 6 ve 153'üncü maddeleri gereğince yoktur.

Ezcümle Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi için bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesi gerekmektedir. Bu yolla milletvekilliğinin düşmesi için zaruri olan varlık şartı, ortada kesin bir hükmün olmasıdır. Ancak açıklandığı üzere Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin bahsi geçen kararı, kesin hüküm teşkil etmemektedir. 0 halde hukuken var olmayan bir kararın TBMM Genel Kurulunda okunması ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesi de hukuken bir sonuç doğurmayacak; herhangi bir geçerliliğe sahip olmayacaktır.

Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karar gönderme hk." konulu yazısının okunması ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesi ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesi, Anayasa'nın Başlangıç bölümü, 2, 6 ve 153'üncü maddeleri gereğince yoktur; yokluğun tespiti talep edilmektedir.

C) Eylemli İçtüzük değişikliği niteliğinde olduğundan cihetle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karargönderme hk." konulu yazısının okunması suretiyle (yok hükmünde) doğan parlamento kararının iptali isteminin gerekçelendirilmesi

Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa'nın "Milletvekilliğinin düşmesi" kenar başlıklı 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur. Ancak ortada 84'üncü madde bağlamında kesin hüküm teşkil eden bir mahkeme kararı bulunmamaktadır; dolayısıyla hem bu okuma eylemi hem de bu eylemden doğan karar, yok hükmündedir. Bir an için aksi takdirinin kabulü halinde dahi; Anayasa'da ve İçtüzük'te ve teamüllerde öngörülen milletvekilliğinin düşmesine yönelik prosedür doğrultusunda bir karar alınmamıştır; dolayısıyla bu okuma eyleminden doğan karar, eylemli içtüzük değişikliği niteliğinde olup iptali gerekmektedir.

Başka bir anlatımla Türk Anayasa ve seçim hukukunun temel ilkeleri mucibinde milletvekilliği sıfatının kaybedilmesi münferit biçimlerde husule gelmektedir:

"Milletvekilliğinin sona ermesi, ayrıca bir hukuki işleme gerek kalmaksızın üyeliğin kendiliğinden son bulmasıdır. Milletvekilliğini sona erdiren çeşitli nedenler vardır. Yasama organı üyeliğinin kaybedilmesi bakımından "sona erme" ve "düşme" ayrımı yapılabilir. Bu kavramsal ayırım Anayasa'dan kaynaklanmaz. Çünkü Anayasa'nın 84'üncü maddesi sadece düşmeyi açıkça düzenlemiştir. Bu maddeye göre; sona erme halleri şunlardır: Seçimlerin yenilenmesi, Cumhurbaşkanı seçilme, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan atama, Ölüm. ... Milletvekilliğinin düşmesi ise, Anayasa'da diğer maddelerde düzenlenen sebeplerin oluşması halinde TBMM Genel Kurulunda bilgiye sunma ya da karara bağlama işlemiyle son bulması anlamına gelir. Buna göre beş düşme nedeni olabilir: ... Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyme, ... Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, ilgili kesinleşmiş yargı kararının Genel kurulun bilgisine sunulmasıyla olmaktadır."⁵

Kesinleşmiş yargı kararının okunmasıyla TBMM Genel Kurulu'nda, bilgilendiği yönünde bir irade oluşur. Bu irade de TBMM Genel Kurulu'nun bir kararıdır.

Kaldı ki eldeki dava konusunun niteliği tespit edilirken; adlandırması ile bağlı olunmadığı gibi mahiyeti esas alınacaktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatları da bu doğrultudadır:

"Önemle vurgulamak gerekir ki, bir yasama metnine verilen ad, o metnin anayasal yargı denetimine tâbi olup olmayacağı konusunda tek ve yeterli ölçüt değildir. Yasama metninin içeriğinin ve özünün de gözönünde bulundurulması zorunludur. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik kararlarında benimsendiği gibi, Yasama Meclislerince Anayasa'da öngörülenler dışındaki adlar altında ve başka yöntemler uygulanarak oluşturulan işlemlerin Anayasa Mahkemesi'nin denetimine bağlı olup olmadığı saptanırken, uygulanan yöntem kadar o metin veya belgenin içeriğinin niteliği üzerinde de durulup değer ve etkisinin belirlenmesi gerekmekte ve bu açıdan yapılan değerlendirme, söz konusu metin veya belgenin, Anayasa'ca denetime bağlı tutulan işlemlerle eşdeğerde ve etkinlikte olduğunu ortaya koyuyorsa, onun da denetime bağlı tutulmasında zorunluk vardır. Bu durumda, Anayasa Mahkemesi'nin bu davada görevli olup olmadığı sorununu sağlıklı bir çözüme kavuşturabilmek için yapılacak ilk iş, Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmesi istenen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 107 ve 108 sayılı kararlarının niteliklerini belirlemek, Anayasa'ca denetime bağlı tutulan işlemlerle eşdeğerde ve etkinlikte olup olmadıklarını saptamaktır. (Anayasa Mahkemesi'nin 24.09.1990 tarihli ve 1990/31 E.; 1990/24 s. Kararı)"

Öte yandan Türk parlamento hukukunun kaynakları; Anayasa, içtüzük, yasalar. Başkanlık Divanı kararları ve yönetsel işlemleri, mahkeme kararları ve teamülden oluşmaktadır. Teamül;

"Parlamento hukukunun bir başka kaynağı, gelenekler ya da teamüllerdir. Teamül ya da örf ve adet hukukunun oluşabilmesi için iki koşulun varlığı gereklidir: Sürekli uygulama (maddi öge) ve ortaya çıkan geleneğe uyulmasının zorunluluğu kanısı (psikolojik ya da manevi öge). Birinci öge görelidir; ne kadar süreli bir uygulamanın süreklilik niteliği taşıyacağı belirli değildir. Aynı tutumların kısa süreli tekrarı da süreklilik anlamını taşıyabilir. İkinci ögenin ayrıca devlet gücü tarafından yaptırıma bağlanmış olmasına gerek yoktur.

⁵ İba, Şeref, Parlamento Hukuku, Güncellenmiş B. 7, Seçkin Yay., Ankara, 2020, s. 59-61.

Miceli, teamülleri oldukça geniş bir alanda değerlendirmekte ve ayrıntılarıyla incelemektedir. Bu anlamda, teamüller genel olarak parlamento hukukunun geniş bir kaynağı oldukları gibi, Türk parlamento hukukunda da büyük bir yer tutmaktadır. Miceli teamülleri şu başlıklar altında incelemektedir: 1) Genel ahlak ve nezaket kuralları, 2) Parlamento Mantiği, 3) Parlamento Taktiği, 4) İşleyişe engel olmama ..."⁶

Buna ilave olarak Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası: "Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur." şeklinde; İçtüzüğün 136'ncı maddesinin ikinci fıkrası: "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer, "şeklindedir.

Anılan fıkralar, kesin hüküm giyme halinde düşmenin usulüne ilişkin ayrıntılı kural ihtiva etmemektedir. Bu nedenle uygulamada bir teamül oluşmuştur. Zira kesin hüküm giyme halinde düşmeye ilişkin izlenecek yöntem; çeşitli zamanlarda, farklı olaylara, aynı biçimde uygulanmış diğer bir deyişle süreklilik unsuru sağlanmış ve çeşitli zamanlarda, farklı olaylara aynı yöntem uygulanırken milletvekilleri tarafından usule ilişkin bir itirazda bulunulmamış diğer bir deyişle manevi öge tamamlanmıştır. O halde Anayasa'nın 84 ve İçtüzüğün 136'ncı maddelerinden kaynaklanan bir teamül, söz konusudur ve bu teamül uygulana uygulana bağlayıcı nitelik kazanmıştır.

Söz gelimi Adalet Bakanlığı'nun ilgi yazıları hazırlanmış akabinde İstanbul Milletvekili Kadri Enis Berberoğlu'nun, Diyarbakır Milletvekili Musa Farisoğulları'nun, Hakkâri Milletvekili Leyla Güven'in, Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine dair (ekte sunulu) tezkereler. Cumhurbaşkanlığı tarafından ihdas edilmiş ve TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur. Buradan hareketle Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesi için teamülde. Adalet Bakanlığı'nun ilgi yazısı ile Cumhurbaşkanlığı tezkeresi, hukuki işlem zincirinin bir parçasını oluşturmaktadır.

"VII. - BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) Tezkereler

1. - Cumhurbaşkanlığının, İstanbul Milletvekili Kadri Enis Berberoğlu'nun siyasi ve askeri casusluk maksadıyla Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçundan 25 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına dair İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/6/2017 tarihli ve esas 2016/205, Karar 2017/97 sayılı kararının kaldırılarak İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 13/2/2018 tarihli ve Esas 2017/2075, Karar 2018/287 sayılı kararının onanmasına dair Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/9/2018 tarihli ve Esas 2018/2088, Karar 2018/2728 sayılı kararı ile ilgili olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 83'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile **84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine dair tezkeresi (3/1218)**

2. - Cumhurbaşkanlığının, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/3/2017 tarihli ve 2014/235 esas, 2017/103 sayılı kararıyla dokuz yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilen, Gaziantep

⁶ Bakırcı, Fahri, TBMM'nin Çalışma Yöntemleri TBMM İçtüzüğü, B. 1, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 35-37.

*Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 18/4/2018 tarihli ve 2017/1428 esas, 2018/1000 sayılı istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararının Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 17/9/2019 tarihli ve 2018/7107 esas, 2019/5300 sayılı ilamıyla onanması suretiyle cezası kesinleşen **Diyarbakır Milletvekili Musa Farisoğulları**'yla ilgili olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 83'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile **84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine dair tezkeresi** (3/1219)*

3. - **Cumhurbaşkanlığının**, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/3/2017 tarihli ve 2014/235 esas, 2017/103 sayılı kararıyla altı yıl üç ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilen, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 18/4/2018 tarihli ve 2017/1428 esas, 2018/1000 sayılı istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararının Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 17/9/2019 tarihli ve 2018/7107 esas, 2019/5300 sayılı ilamıyla onanması suretiyle cezası kesinleşen **Hakkâri Milletvekili Leyla Güven**'le ilgili olarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 83'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile **84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine dair tezkeresi** (3/1220)"⁷

"V. - BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) Tezkereler

1. - *Cumhurbaşkanlığının, Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun terör örgütü propagandası yapma suçundan kesinleşen mahkeme kararı nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 83'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin tezkeresi* (3/1567)"

Ancak somut olayda yukarıda açıklandığı üzere Anayasa'nın bilhassa Başlangıç Bölümü ile 2, 6 ve 153'üncü maddelerinin açık hükmüne rağmen; hukuka aykırı biçimde Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesi Başkanı Muhsin Şentürk tarafından TBMM Başkanlığı'na 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karar gönderme hk." konulu yazı sunulmuştur.

TBMM Başkanlığı (TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş) tarafından, Anayasa'nın 94'üncü maddesinin amir hükmüne, TBMM'nin ve milletvekillerinin itibarını tarafsız biçimde muhafaza etmek yükümlülüğünün aksine; bu yazının hukukiliği hususunda yazılı, açık ve net bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Akabinde TBMM Genel Kurulu'nun dava konusunun okunduğu 54'üncü Birleşiminin açılış saatinden (15:12) önceki saatlerde Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Leyla Şahin Usta tarafından 30.01.2024 tarihinde NTV isimli TV kanalında "Can Atalay kararının bugün veya bu hafta Meclis'te okunarak milletvekilliği düşeceği" yönünde açıklamalar yapılmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Leyla Şahin Usta tarafından yapılan bahsi geçen açıklamadan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karar gönderme hk." konulu yazısının okunmuştur.

⁷ <https://cdn.tbmm.eov.tr/TbmmWeh/Tutanak20230120/27/3/95/b620681b-d3d5-4cd7-bb24-> [Erişim Tarihi: 31.01.2024].

Yukarıda belirtildiği üzere ekte sunulu Genel Kurul tutanaklarından da anlaşılacağı üzere TBMM Başkanvekili tarafından yapılan açıklamalar. Genel Kurul salonunda yaşanan arbede, yüksek gürültü sebebiyle duyulmamıştır. Başka bir deyişle Genel Kurul, fiziki olarak duyamama sebebiyle (yok hükmünde olan) bu karar hakkında bilgilendirilememiştir.

Diğer bir deyişle Anayasa'nın 84 ve İçtüzüğü'nün 136'ncı maddelerinden kaynaklanan söz konusu teamül (Adalet Bakanlığı'nun ilgi yazısı ile Cumhurbaşkanlığı tezkeresi aranmamak suretiyle) değiştirilerek; eylemli İçtüzük değişikliğine mahal verilmiştir.

Bir an için kesinleşmiş yargı kararının TBMM Başkanlığına iletilme usulünde yer alan hukuki öznelerin, kararın okunmasına etki etmeyeceği ileri sürülse dahi; burada bir teamülün ihlali söz konusudur.

Ne var ki yasama dokunulmazlığına ilişkin bir dosyada Anayasa Mahkemesi, "15.07.1971 tarihli ve E. 1971/37 ve K. 1971/66 sayılı kararında istem dosyasının Adalet bakanlığından geçmeden Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmiş olmasını iptal nedeni olarak görmemiştir."⁸ Ancak Anayasa Mahkemesi, Anayasa hükümlerinin veya Anayasal anlayışının değişmesi, zaman içinde farklı Anayasal yorum yöntemlerinin kullanılması, somut olayın koşullarının değişmesi veya soyut kuralın somut uygulamasında meydana gelen aksaklıklar gibi nedenlerle; hukuki istikrar ilkesini göz önünde bulundurmamak suretiyle ve bu değişikliğin hukuki temellendirilmesini yapmak kaydıyla, içtihat değişikliği yapabilir. Nitekim Gözler'e göre;

"Anayasa Mahkemesi kararları, maddi anlamda kesin hüküm oluşturduğuna göre. Anayasa Mahkemesi kararları, sadece yasama, yürütme ve yargı organlarını değil, bizzat Anayasa Mahkemesinin kendisini de bağlar. Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği bir kanun, Anayasa Mahkemesi için de ortadan kalkmıştır. Anayasa mahkemesi artık iptal ettiği bir kanunu bir kez daha iptal edemez. İptal ettiği bir kanuna dayanarak kendisi bir işlem tesis edemez. Ancak, Anayasa Mahkemesi kararının bizzat Anayasa Mahkemesi için bağlayıcılığı da yine, Anayasa Mahkemesi kararının, gerekçesi için değil, hüküm fıkrası içindir. Anayasa Mahkemesi, kendi kararının gerekçesi ile bağlı değildir. Anayasa Mahkemesi, bir kararında ileri sürdüğü görüşü, aynı konuda bir başka kararında benimsemeyebilir. Her ne kadar hukuk güvenliği bakımından Anayasa Mahkemesinin içtihadlarında belli bir istikrar arzu edilirse de, Anayasa Mahkemesi için hukuken böyle bir istikrar zorunluluğu yoktur. Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçesi bağlayıcı olmadığına göre, Anayasa Mahkemesinin içtihat değiştirmesi, hatta, daha önce iptal etmediği bir kanunu daha sonra önüne geldiğinde iptal etmesi ve hatta önce iptal ettiği bir kanunun tekrar çıkarılması durumunda iptal etmemesi imkan dahilindedir. Anayasa Mahkemesi kararlarının Anayasa Mahkemesini de bağlamasının tek anlamı. Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği bir kanunun Anayasa Mahkemesi için de ortadan kalkmasıdır."¹⁰

Eldeki dava konusu ise, basit bir usul işleminin atlanması değil; yıllardır uygulanagelen bir teamülün değiştirilmesidir. Aksi bir görüş, eldeki dava konusunda somutlaşan yolun kullanılarak; Anayasa'dan ve İçtüzükten kaynaklanan tüm teamüllerin değiştirilmesine, bu değişikliklerin yargı denetiminden bağımsız kılınmasına zemin

⁸ Bakırcı, Fahri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki Yerleşik Uygulamalar, B. 1, TBMM Basmevi, Ankara, 2015, s. 136.

hazırlayacaktır. Bu durum ise TBMM'nin çalışma usul ve esasları bakımından istikrarı bozacaktır.

Öte taraftan İçtüzük, özellikli bir parlamento kararıdır:

"Yasama meclislerinin çalışma ve faaliyetlerini düzenleyen ve parlamento kararlarının bir türü olan içtüzük de, Anayasa Hukuku'nun yürürlük kaynaklarından birini oluşturur. İçtüzük, bir tür ",sessiz anayasa" olarak nitelendirilir. Zira, iktidar / muhalefet ilişkilerinin parlamento çatısı altında dengeli bir biçimde yürütülmesinde, içtüzüğün önemli rolü vardır. Türk Anayasa düzeninde, TBMM'nin kendi iç faaliyetlerini düzenleme yetkisinin dayanağı Anayasadır (m. 95). Buna göre, "Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür." İçtüzük yapma konusunda başkaca bir organ, meclisin bu özerk düzenleme yetkisine katılamaz."⁹

İçtüzüğün değiştirilmesine ilişkin usul ise, Anayasa'nın 95'inci maddesinin ("Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür. İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir.") delaletiyle İçtüzüğün 181'inci maddesinde özel olarak düzenlenmektedir. Nitekim

"H. İçtüzük Değişikliği Yöntemi

Anayasanın 95. Maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceği öngörülmüş, İçtüzüğün 181. Maddesinde ise İçtüzüğün değiştirilmesine ilişkin hükümler yer almıştır.

TBMM İçtüzüğünün 181. Maddesindeki düzenlemeye göre; İçtüzük değişiklik teklifleri ancak milletvekilleri tarafından verilebilmekte ve bunlar hakkında kanun teklifleri hakkındaki hükümler uygulanmaktadır. Buna göre, hükümet tarafından kanun tasarısı yoluyla İçtüzük değişikliği teklifi yapılamamaktadır.

İçtüzük değişikliği teklifleri, Meclis ihtisas komisyonlarından Anayasa Komisyonuna havale edilmekte ve bu komisyonun hazırlayacağı rapor esas alınarak Genel Kurulda görüşülerek sonuçlandırılmaktadır.

İçtüzük değişiklik tekliflerinin görüşülmesinde ve kabulünde diğer kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesine ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Ancak İçtüzük değişikliği, şekli yönden TBMM kararı şeklinde bir yasama işlemidir. Bu kararlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olarak Resmi Gazete'de yayımlanmakla yürürlüğe girmekte ve yürütme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait bulunmaktadır.

"12

Bununla birlikte Anayasa'nın 148 ve 150'nci maddeleri gereğince; Anayasa Mahkemesi, Parlamento kararlarının bir türü olan İçtüzüğün şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunu denetlemektedir. Başka bir anlatımla "Anayasa, TBMM'nin İçtüzük niteliğindeki kararlarıyla, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düşmesine ilişkin olanlar dışındaki kararlarını ilke olarak, Anayasal yargı denetimi dışına bırakmıştır."¹⁰ Ancak kanun koyucu, bazı hallerde söz konusu denetime tabi olmamak amacıyla; içerik itibarıyla İçtüzük değişikliği niteliği olan kararlar, başka

⁹ Teziç, Erdoğan, Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), İstanbul, Beta Yay., Gözden Geçirilmiş B. 16,2013, s. 70, 71.

¹⁰ Aliefendioğlu, Yılmaz, Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi, Ankara, Yetkin Yay., 1996, s. 120.

adlandırmalarla almıştır. Bir türden usul saptırması yapılmak suretiyle; denetimden kaçınılmıştır:

"İçtüzüğün nasıl yapılacağına ilişkin olarak Anayasada bir kurul bulunmuyor. Örneğin TBMM İçtüzüğüne göre (m. 181); içtüzük değişiklik önerilerinin, Anayasa Komisyonunda görüşüldükten sonra, genel kurulda karara bağlanacağı öngörülüyor. Ancak, Meclis, İçtüzükte öngörülen değiştirme usullerinden sıyrılarak, aynı içerikte yani Meclis çalışmalarıyla ilgili başkaca kararlar alarak usulün saptırılması yolu ile Anayasa Mahkemesi'nin denetimi dışında kalmayı amaçlayabilir. Anayasa Mahkemesi, çeşitli kararlarında, Meclisin "karar" adı altındaki işlemlerinden, içtüzük hüküm niteliğinde olanlarını denetleme kapsamına alarak sorunu çözüme bağlamıştır. (... TBMM kararlarını "toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu sağlanmadan alındığından eylemli bir içtüzük niteliğinde" kabul ederek incelemiş ve Anayasa'nın 96. maddesine aykırı bularak her üç karar ayrı ayrı iptal etmiştir.)"¹¹

Anayasa Mahkemesi de içtihadî metodla kanun koyucunun anayasal denetimden kaçınmaya yönelik bu tutumunu bertaraf etmiştir:

"Anayasa Mahkemesi TBMM'ne ait kararlara ilişkin uygulamalarında bu kararların;

a. İleride benzeri durumlarda uygulama yeri bulabilecek içtüzük değişikliği niteliğinde olup olmadığına;

b. Yasa kurallarına eşdeğer güç ve etkide bulunup bulunmadığına bakarak, olumlu yanıt alması durumunda Anayasa Mahkemesi'nin denetimine bağlı olduğu sonucunu varmaktadır."¹²

Teamüller, Anayasa ve İçtüzük hükümlerinin uzun süreden beri nasıl uygulandığını ortaya koymaktadır. O nedenle bir teamül, onun kaynaklandığı İçtüzük hükmünün ayrılmaz bir parçasıdır. Aksi bir tutum, teamülü, onun kaynaklandığı İçtüzük hükmünden ayrı tutmak; ilgili İçtüzük hükmünün kağıt üzerinde bir mürekkep olarak kalmasına, manasını uygulamada bulamamasına neden olacaktır. O halde eldeki dava konusunda olduğu gibi bir teamülün değiştirilmesi, o teamülün doğduğu İçtüzük hükmünün değiştirilmesine sebebiyet verecektir.

Bu nedenlerle eldeki dava konusu, İçtüzüğün 136'ncı maddesini ve bundan doğan teamülü eylemli biçimde değiştirmek suretiyle; usul itibarıyla diğer bir deyişle şekli anlamda Anayasa'nın 84 ve 95'inci maddelerine aykırıdır.

SONUÇ OLARAK

Aslında söz konusu okuma, eldeki dava konusu bakımından uzun süredir takınılan hukuka aykırı tutumun bir neticesidir.

Başka bir anlatımla Anayasa Mahkemesi, Şerafettin Can Atalay'ın Anayasa'nın 67'nci maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile 19'uncu maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiş; kararın bir örneğini hak ihlallerinin ortadan kaldırılması için başvurucunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak

¹¹ Teziç, 2013, s. 74.

¹² Aliefendioğlu, 1996, s. 124.

yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için İstanbul 13'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'ne göndermiştir. (25.10.2023 tarihli ve 2023/53898 Bireysel Başvuru Numaralı Kararı). Anılan karar, on beş üyeden oluşan Mahkemenin dokuz üyesinin olumlu oyu ile alınmıştır.

Bu çerçevede ilk derece mahkemesine gönderilen Can Atalay hakkındaki ceza dava dosyası, hukuka aykırı biçimde İstanbul 13'üncü Ağır Ceza Mahkemesi tarafından tek hakim imzasıyla Yargıtay'a iletilmiştir. Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesi, 08.11.2023 tarihli ve 2023/12611 E. sayılı dosya üzerinden; Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu ihlal kararına hukuki değer ve geçerlilik izafe edilemeyeceğinden cihetle uyutmayacağına; Can Atalay'ın TBMM tarafından milletvekilliğinin düşürülmesi gerektiğine ve yetki aşımı yapan AYM üyeleri hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle 24.11.2023 tarihinde yapılan ikinci başvuru üzerine, Anayasa Mahkemesi 2023/99744 başvuru numaralı ve 21.12.2023 tarihli kararıyla, Şerafettin Can Atalay dosyasında verdiği ihlal kararını yinelemiş olup, sözü edilen karar 27.12.2023 tarih, 32412 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kararda, başvurunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için dosyanın İstanbul 13'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Buna karşın, İstanbul 13'üncü Ağır Ceza Mahkemesi dosyayı yeniden Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesi'ne göndermiş, Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesi ise Anayasa Mahkemesi'nin kararına hukuki değer ve geçerlilik izafi edilemeyeceği cihetle, uygulanması gereken bir kararın bulunmadığı, kesinleşen ve infazı kabil bir hükmün mevcudiyeti karşısında Anayasa Mahkemesi'nin kararının uyulmasına yer olmadığına yönelik karar kurmuştur.

Bunun üzerine yapılan başvurular sonucunda Anayasa Mahkemesi, 21.12.2023 tarihli ve 2023/99744 Başvuru Numaralı Şerafettin Can Atalay (3) Kararıyla; Kararın bir örneğinin Anayasa Mahkemesinin icra edilmemiş olan Şerafettin Can Atalay (2) kararı ile eldeki başvuruya ilişkin Şerafettin Can Atalay (3) kararında tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince başvurunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için anılan mahkemeye (E.2021/178) gönderilmesine **oybirliğiyle** karar vermiştir.

Anayasa'nın 153'üncü maddesi açık olup, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organları, idare makamları, gerçek ve tüzel kişiler üzerindeki bağlayıcılığını betimler. Hiçbir organ, kurum ya da kişi Anayasa Mahkemesi kararlarını uygulamama yetkisine, hak ve hürriyetine sahip değildir.

Bir hukuk devletinde olmayacak biçimde yargı organının mensupları, "Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılman hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına

çıkamayacağı" şeklindeki Anayasa'nın Başlangıç hükmüne ve 6'ncı maddesinde belirtilen "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" hükümlerine açıkça aykırı davranmıştır. Nihayetinde bu durum, Yargıtay marifetiyle yargı organının yasama organı üzerinde tahakkümünü doğurmakta; kuvvetler ayrılığı ilkesi ihlal etmektedir.

En nihayetinde bu sorun, yargı krizi olmanın ötesine taşınmış ve bir devlet krizi şekline dönüştürülmüştür. Bu sorunun TBMM huzurunda çözümlenmesi gerekirken; bir de (tarafsız davranmayan) TBMM Başkanvekilinin Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin söz konusu hukuka aykırı (yok hükmündeki) kararını TBMM Genel Kurulunda teamüllere aykırı biçimde okuması; bu sorunu, daha da derinleştirmiştir.

Şöyle ki "Meşruluk, siyasal alanda, iktidarın sağlanması ve elde tutulması bakımından en önemli faktörlerden birini oluşturur. Bir siyasal sistemde, yönetilenler iktidarın meşruluğuna inandıkları ölçüde onun kararlarına kendiliklerinden uyma eğilimi gösterirler; bu kararlara uymayı tamamen olağan, hatta gerekli sayarlar. Bu durumda iktidar (istisnai haller dışında) zora başvurma gereğini duymaksızın itaati sağlamış olur. Aksi halde, yani yönetilenler arasında iktidarın meşruluğuna olan inancın zayıf veya düşük olması ihtimalinde ise, onun kararlarına kendiliğinden uyma eğilimi de zayıf olacaktır. Ve iktidar, itaati sağlamak için ister istemez fizik kuvvete, şiddete ve tehdide başvurma yoluna gidecektir."¹³

Ne yazık ki eldeki dava konusunun müsebbibi olduğu devlet krizi, meşruiyete yadsınamayacak ölçüde zarar vermektedir. Anılan uygulama nedeniyle bir milletvekili hukuka aykırı biçimde mahpus edilmekte, onu seçen halkın iradesi hiçe sayılmakta, demokrasinin Türkiye Cumhuriyetinde yerleşik bir anlayış halinde gelmesinin önüne geçilmekte, milletvekillerinin üzerinde bir baskı - tehdit unsuru oluşturmakta, halkı şiddet tekeline maruz bırakmaktadır.

Tüm bu nedenlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karar gönderme hk." konulu yazısının

-okunmasının (ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesinin) Anayasa'nın Başlangıç bölümü, 2, 6 ve 153'üncü maddeleri gereğince yok hükmünde olduğunun tespiti gerekir;

-ve her halükarda okunmak suretiyle doğan ve eylemli içtüzük değişikliği niteliğinde olan Parlamento kararı, Anayasa'nın 84 ve 95'inci maddelerine aykırıdır; anılan eylemli içtüzük değişikliği niteliğinde olan parlamento kararının iptali gerekir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karar gönderme hk." konulu yazısının okunması; ortada kesin hüküm olmaması sebebiyle yok hükmündedir ve okumakla doğan parlamento

¹³Kapani, Münci, Politika Bilimine Giriş, Ankara, BB101 Yay., B. 52, 2016, s. 95, 96.

kararı, her halükarda "eylemli biçimde" İÇTÜZÜKTE hukuka aykırı değişiklikler yapmaktadır.

Bu karar, Hatay Milletvekili Ş. Can Atalay'm seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına demokratik bir hukuk devletinde olmayacak biçimde ve makul olmayan süre zarfı boyunca hâlel getirmektedir. Kamu yararına aykırı olan, telafisi mümkün olmayacak sonuçlara yol açacak anılan okumanın yok hükmünde olduğunun tespiti ile her halükarda okumadan doğan ve eylemli İÇTÜZÜK DEĞİŞİKLİĞİ niteliğinde olan Parlamento kararının iptali ve iptal davası sonuçlanana kadar yürürlüğünün durdurulması gerekmektedir. Zira anılan Parlamento kararı, milli iradenin TBMM'de tecelli etmesine ve 28'nci Dönem'de yürütülecek yasama faaliyetlerinin hukuka uygun biçimde gerçekleşmesine engel olmaktadır.

Nitekim anayasal düzenin hukuka aykırı kural ve düzenlemelerden en kısa sürede arındırılması, hukuk devleti sayılmanın en önemli gerekleri arasında sayılmaktadır. Anayasa'ya aykırılıkların sürdürülmesi, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyecektir. Hukukun üstünlüğünün sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesi hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacaktır.

Bu zarar ve durumların doğmasını önlemek amacıyla, Anayasa'ya açıkça aykırı olan ve iptali istenen hükmün iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüğünün de durdurulması istenerek Anayasa Mahkemesi'ne dava açılmıştır.

IV. SONUÇ VE İSTEM

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 28'inci Yasama Döneminin 2'nci Yasama Yılı'nın 54'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Bekir Bozdağ tarafından Yargıtay 3'üncü Ceza Dairesinin 03.01.2024 tarihli ve 2023/12611 sayılı ve "Karargönderme hk.'konulu yazısının

-okunmasının (ve okunması suretiyle milletvekilliğinin düşmesinin) Anayasa'nın Başlangıç bölümü, 2, 6 ve 153'üncü maddeleri gereğince yok hükmünde olduğunun tespitine;

- ve her halükarda okunmak suretiyle doğan ve eylemli İÇTÜZÜK DEĞİŞİKLİĞİ niteliğinde olan parlamento kararı, Anayasa'nın 84 ve 95'inci maddelerine aykırı olduğundan iptaline ve uygulanması halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zarar ve durumlar olacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz."